

Pojďme

balancovat

NA HRANĚ NEUTRALITY

Eva Víchová a Petr Škyřík (KISK FF MU, Brno)

A photograph of a man in a police uniform sitting at a desk and talking to a man in a dark suit. The man in the suit is leaning forward, looking at the officer. In the background, a crowd of people is waiting in a line, possibly at an airport. The image has several white text boxes overlaid on it.

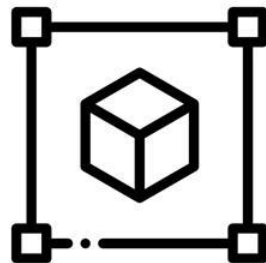
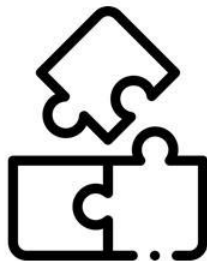
Destination?

Helsinki.

Occupation?

No, just visiting.

SADA NÁSTROJŮ, KTERÉ KNIHOVNÍKŮM USNADNÍ ROZHODOVÁNÍ

KAŽDÝ PES MŮŽE BÝT SLEPECKÝ,
KDYŽ JE TI JEDNO,
KAM JDEŠ.

NEUTRALITA: STĚŽEJNÍ HODNOTA ... A MAGICKÁ VÝMLUVA

“Knihovníci by měli být neutrální, protože se zavazují **poskytovat** uživatelům **nezkreslené informace**, a umožnit tak **všem lidem přístup** k velkému množství obsahu.

Neutralita je vnímána **jako záruka** proti politickým motivům, cenzuře a ohrožení svobody myšlení, projevu a jednání.”

[\(Is neutrality overrated?](#)

[A few thoughts on librarians' legitimacy to take action for the common good\)](#)

DEMOKRACIE: ALE TAKOVÁ TA, KDE NIKDO NENÍ DEZOLÁT

CO TO ZNAMENÁ DĚLAT POST-NEUTRÁLNÍ KNIHOVNICTVÍ? (1)

- 1. Jsme součástí většího celku.** Zapojme **systemové myšlení**, **spolupráce** mezi obory, institucemi, organizacemi ...
- 2. Jsme oprávněni i zavázáni** zahrnovat a podporovat rozmanité názory a diskurzy ve společnosti a zajistit **“bezpečný prostor”** (dodržování zákona, podporování sociálního smíru, zajištění emočního bezpečí...) k jejich konfrontaci.
- 3. Nejsme cenzori, ale kurátoři.** Cenzor má mít za cíl chránit veřejnost před informacemi považovanými **za nevhodné z pohledu moci**.
Kurátor zajišťuje a prezentuje obsah a poskytuje mu kontext tak, pravdivé, přínosné, zajímavé a relevantní.

CO TO ZNAMENÁ DĚLAT POST-NEUTRÁLNÍ KNIHOVNICTVÍ? (2)

- 1. Postavme se k tomu čelem.** Být knihovníkem je aktivní, nikoliv pasivní role, a zahrnuje v sobě snahy o kurátorství, moderování, zapojování a posilování komunit, inkluzi
- 2. Jednejme sebereflektivně.**
“Naše moc nad systémem spočívá především v moci, kterou můžeme mít sami nad sebou.” (Skvělý příklad reflektivního knihovnictví - snižování emisí přímo v knihovně jako reflexe ekologické krize Fecundity of the field of environmental education for library impact in the current decade of transformation)
- 3. Participace komunit ...** v kuchyni, ne v obývací místnosti!

KNIHOVNICKÉ DILEMA ... KAM S NÍM?

- platná legislativa (od zákonů státu po vyhlášky v obci)
- profesní etické kodexy (klíčové hodnoty knihovnické profese: svoboda informací, rovný přístup, ochrana soukromí, odpovědnost vůči uživatelům, **neutralita**)
- kompetence a dovednosti spojené s profesí (např. recenze a hodnocení kontroverzních materiálů)
- oborové koncepce, metodiky,
- rozhodovací modely: poskytují strukturu pro posuzování složitých situacích
- etické workshopy a semináře: Mnoho knihovnických asociací pořádá workshopy a semináře zaměřené na etické otázky, kde se knihovníci mohou naučit, jak přistupovat k etickým dilematům (**Urban Libraries Council** nebo **Library Ethics Discussion Groups**)
- odborné články a případové studie (případovky zaměřené na etiku rozhodování publikuje průběžně na webu svého etického hubu např. [Chartered Institute of Library and Information Professionals \(CILIP\)](#), nebo zde [27 standardizovaných případových studií o etickém rozhodování](#))
- konzultace s kolegy a odborníky: v případě nejistoty mohou knihovníci konzultovat dilematické situace s kolegy nebo odborníky na etiku.
- úzký kontakt s komunitou, které konkrétní knihovna slouží,
- organizační směrnice, příběhy, praxi: knihovny mají v podstatě vždy také své “interní postupy”, které stanovují postupy (např. pro zařazování titulů do fondu nebo pro pořádání akcí), mohou obsahovat konkrétní kroky, které je třeba - více či méně - dodržovat při rozhodování. Mohou být implicitní či explicitní. Psané/kódované či pouze sdílené jako specifický narativ dané knihovny a příběhy, historky a zkušenosti předávané mezi zaměstnanci (o to silnější jsou)

NÁSTROJE PRO ROZHODOVÁNÍ (1)

MODEL 4 KROKŮ (FOUR-STEP DECISION-MAKING MODEL)

- Je jednoduchý, rychlý a flexibilní.
- Nepřináší hlubší analýzu a je méně transparentní, protože více staví na intuitivnosti
- Zahrnuje:
 1. **Identifikace problému:** Popis situace a dilematu.
 2. **Zvažování etických hodnot:** Zhodnocení klíčových etických principů (např. spravedlnost, rovnost, svoboda informací), které by měly ovlivnit rozhodnutí.
 3. **Analýza alternativ:** Zvažování možných rozhodnutí a jejich důsledků.
 4. **Přijetí rozhodnutí:** Na základě analýzy rozhodnout o nejlepším postup

NÁSTROJE PRO ROZHODOVÁNÍ (2)

ÉTICKÁ ROZHODOVACÍ MŘÍŽKA

- Vizuální nástroj, pomáhá strukturovaně, systematicky a objektivně posoudit klady a zápory rozhodnutí z etického hlediska.
- Je vhodné ji zapojit do rozhodování v situacích, kdy je třeba zvážit různé morální, právní, profesionální a praktické aspekty.
- Výhody:
 - **Strukturovaný přístup:** Umožňuje krok za krokem analyzovat komplexní problémy.
 - **Vyváženost:** Pomáhá zvážit různé aspekty problému a zapojit více faktorů, aniž by byly přehlíženy důležité detaily.
 - **Transparentnost:** Umožňuje dokumentovat a vysvětlovat proces rozhodování, což je klíčové pro udržení důvěry komunity a integrity knihovny.

PROTOTYP "PODPORUJE NAŠE KNIHOVNA DEMOKRACII?"

EVALUAČNÍ RÁMEC

- Tento nástroj by nám měl pomoci **komplexně zhodnotit**, jak se v knihovně daří naplňovat ideál (komunitní) knihovny, která podporuje své komunity, občanskou společnost a demokracii,
- může být **užitečný pro management knihovny** (ředitelka/ředitel, vedoucí poboček, vedoucí oddělení),
- vycházíme **z respektu k profesní etice a filozofie post-neutrální knihovny.**

UPLATNĚNÉ PRINCIPY A PŘEDSTAVY

- dodržování zákonných předpisů demokratické země,
- zajištění rovného přístupu k pluralitním informacím,
- sociální odpovědnost,
- inkluze,
- komunitní participace,
- partnerství a spolupráce se všemi komunitami a aktéry,
- transparence,
- podpora kritické, konstruktivní a smysluplné společenské diskuze,
- podpora společenského prostředí bez násilných a nenávistných projevů.

JAK S RÁMCEM PRACOVAT?

Ideálně kombinovaně:

- interní audit v knihovně: raději komunitní setkání, “terapeutická skupina/skupinky” v knihovně,
- uživatelský výzkum: dotazníky pro uživatele, focus group,
- zpětná vazba od dalších aktérů v naší “sféře vlivu”: zřizovatel, neziskovky, spolky,
- supervize zvenčí: knihovníci, sociologové, politologové, na konkrétní téma zaměřené neziskovky, odborné komunity a sítě.

